

higher education & training

Department:
Higher Education and Training
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIENRIGLYN

NASIONALE SERTIFIKAAT

FINANSIËLE BESTUUR: BOERDERY N4

20 November 2025

Hierdie nasienriglyn bestaan uit 10 bladsye.

VRAAG 1: PLAASBESTUUR-INLIGTINGSTELSELS

- 1.1
1.1.1	Waar	
1.1.2	Onwaar	
1.1.3	Waar	
1.1.4	Waar	
1.1.5	Onwaar	
- (5 × 1) (5)
- 1.2
- Ontleed die boer se huidige bestuursinligtingstelsel.
 - Bepaal die boer se behoeftes of doelwitte waarvoor 'n gerekenariseerde bestuursinligtingstelsel benodig word.
 - Bepaal die boer se vermoë en bereidheid om die bestuursinligtingstelsel te implementeer.
 - Bepaal die boer se vermoë en bereidheid om die bestuursinligtingstelsel te ontleed en korrek te interpreteer.
 - Bestudeer die mark vir sagteware en hardeware wat die beste vir die boer se spesifieke behoeftes geskik is.
- (5)
- 1.3
- Samestelling✓ van 'n fisiese inventaris.✓
 - Opstelling van 'n aanvanklike (begin-) balansstaat✓ op grond van die data uit die inventaris.✓
 - Optekening van die inkomste/ontvangste✓ en uitgawes/betalings.✓
 - Optekening van alle fisiese✓ produksiedata.✓
 - Instandhouding van 'n behoorlike stelsel✓ van arbeidskrag/mannekragrekords.✓
 - Voorbereiding van finansiële✓ jaarstate.✓
 - Die ontleding en interpretasie/uitleg van 'n boerderyonderneming se resultate✓ en beplanning op grond hiervan.✓
- (7 × 2) (14)
- 1.4
- Dit moet eenvoudig wees en maklik om mee t werk.
 - Dit moet gebruik word.
 - Enigiemand wat met die stelsel werk moet kundig wees.
- (3)
- 1.5
HULPSTATE	FINANSIËLE JAARSTATE
• Inventaris/voorraad✓ • Inkomste/ontvangste en uitgawes/betalings✓ • Fisiese produksiedata✓ • Arbeidskragrekords✓	• Beginbalansstaat✓ • Inkomste-en-kapitaalrekonsiliasiestaat✓ • Eindbalansstaat✓ • Vloei-van-fondse-staat✓
- (4 × 2) (8)
- 1.6
- Hoe die bates in die inventaris waardeer word
 - Depresiasiemetode
- (2)

- 1.7
- Diagnoseer en definieer die probleem of geleentheid.
 - Versamel, ontleed en interpreteer inligting oor die kwessie.
 - Ontwikkel alternatiewe oplossings.
 - Kies die mees geskikte oplossing.
 - Implementeer die besluit.
 - Aanvaar verantwoordelikheid vir die besluit.
 - Neem die uitkoms waar en evalueer dit.
- Die stappe moet in die korrekte volgorde wees om 'n punt te verdien.* (7 × 1) (7)
- 1.8
- Interne bronne✓ – dit is die plaas se eie rekords of inligtingstelsel.✓
 - Eksterne bronne✓ – landbouinstellings en -raadgewers, webtuistes en ander boere.✓ (2 × 2) (4)
- 1.9
- Finansiering
 - Belegging
 - Beheer/verslagdoening
- (Enige 2 × 1) (2)
- [50]**

VRAAG 2: EKONOMIESE BEGINSELS VAN PRODUKSIE

- 2.1
2.1.1	C
2.1.2	E
2.1.3	A
2.1.4	B
2.1.5	D
- (5 × 1) (5)
- 2.2
- 2.2.1 T.Ver.K = Volume × Eenheidsprys✓
= 20 kg × R6.00/kg✓
= R120.00✓✓ (4)
- 2.2.2 K.V.K = $\frac{TVK}{Uitset}$ ✓
= $\frac{R120}{900kg}$ ✓
= R0.13/kg✓ (eenhede korrek)✓ (4)
- 2.2.3 F.J.S = $\frac{TVasteK}{Uitset}$ ✓
= $\frac{R800}{900kg}$ ✓
= R0.98/kg✓ (eenhede korrek)✓ (4)

$$\begin{aligned}
 2.2.4 \quad T.K &= TVerK + TVaste.K \checkmark \\
 &= R120.00 \checkmark + R800.00 \checkmark \\
 &= R920.00 \checkmark
 \end{aligned}
 \tag{4}$$

$$\begin{aligned}
 2.2.5 \quad \text{Marginale Produksie} &= \frac{\Delta \text{Uitset (Produksie)}}{\Delta \text{Inset}} \checkmark \\
 &= \frac{1050kg - 900kg}{25kg - 20kg} \checkmark \\
 &= \frac{150kg}{5kg} / ha \\
 &= 30 \text{ kg/ha} \checkmark \checkmark
 \end{aligned}
 \tag{4}$$

$$\begin{aligned}
 2.2.6 \quad M.K &= \frac{\Delta \text{Totale koste}}{\Delta \text{Inset}} \checkmark \\
 \Delta \text{totale koste} &= [(20 \text{ kg} \times R6.00) + R800] - [(15 \text{ kg} \times R6.00) + R800] \checkmark \\
 &= R920 - R890 \\
 &= R30 \checkmark \\
 &= \frac{R30}{20kg - 15 \text{ kg}} \checkmark \\
 &= R6 \checkmark
 \end{aligned}
 \tag{5}$$

- 2.3
- Vaste vervangingskoers
 - Konstante vervangingskoers
 - Stygende vervangingskoers
 - Dalende vervangingskoers
- (4)

- 2.
- Optimale produksiekombinasie kom voor waar die produksustitutie/vervanging gelyk is aan die omgekeerde prysverhouding van die produkte. $\checkmark$
 - $\frac{\Delta Y_2}{\Delta Y_1} = \frac{PY_1}{PY_2} \checkmark \checkmark$
- (2 × 2) (4)

2.5 2.5.1 A tot B (1)

2.5.2 B tot C (1)

2.5.3 Irrasioneel, $\checkmark$ omdat gemiddelde opbrengste $\checkmark$ per eenheid vinniger styg as insetkoste. $\checkmark$ (1 × 3) (3)

2.5.4 Punt D (1)

2.5.5 Rasioneel, $\checkmark$ omdat die mees doeltreffende insettoediening $\checkmark$ en mees winsgewende produksie in hierdie fase plaasvind. $\checkmark$ (3)

2.5.6 Irrasioneel, $\checkmark$ omdat gemiddelde opbrengste $\checkmark$ daal terwyl koste styg. $\checkmark$

VRAAG 3: DIE REKENINGKUNDIGE BEGINSELS EN JOERNALE

3.1	3.1.1	Brondokument: die oorspronklike rekord of bewys dat 'n bepaalde transaksie plaasgevind het✓	Stawende dokument: verduidelik of bekragtig wat in die brondokument geskryf is✓
	3.1.2	Interne dokument: dokumente wat deur die maatskappy ontwerp, geproduseer en gebruik word✓	Eksterne dokument: dokumente wat van buite die maatskappy afkomstig is✓
	3.1.3	Rekenaarkasregister: die duplikaat van die strokie wat aan die klant gegee word, word elektronies as die brondokument gestoor✓	Elektroniese kasregister: die duplikaat van die oorspronklike strokie word nie in die geheue gestoor nie✓
	3.1.4	Likiditeit: die vermoë om korttermynverpligtinge na te kom✓	Solvensie: die vermoë om alle skuld te betaal deur sommige van die bates te verkoop✓
	3.1.5	Krediteure: mense aan wie die onderneming geld skuld vir krediet aankope✓ <i>of soortgelyke bewoording</i>	Debiteure: mense wat aan die onderneming geld skuld vir verkope✓

(5 × 2) (10)

- 3.2
- Kwitansies
 - Fature
 - Kasregisterstrokie
 - Bankstaat
 - Elektroniese bewys van betaling
 - Depositostrokies
 - Tjekteenblaaie
- (7)
- 3.3
- Fature (oorspronklik)
 - Wetgewing
 - Gehaltebestuur-dokumentasie
- (3)
- 3.4
- Liassering:** is die metode om al die dokumentasie in die onderneming veilig,✓ toeganklik✓ en georganiseer te hou.✓
- (3)
- 3.5
- Toegang tot persoonlike rekords moet tot gemagtigde mense beperk word.
 - Personeëls moet in stand gehou word met betrekking tot tariewe, ure gewerk, aftrekkings, asook veranderinge in diensstatus.
 - Breedvoerige tydstaat moet bygehou word.
 - Tydstaat moet deur die werknemer se direkte toesighouerafgeteken word.
 - Akkuraatheid van salaris- en loonberekenings moet noukeurig gemonitor word.
- (5)

- 3.6 3.6.1 • Verversings
• Skryfbehoeftes
• Kantoorbenodigdhede
• Posgeld
• Brandstof (5)
- 3.6.2 • Debiteer alle ander rekenings
• Krediteer die kleinkasrekening (2)
- 3.7 Antwoord vir Verkoopsjoernaal en Kontantontvangstejoernaal vir All Berry Farm soos in BYLAE 1 (15)
[50]

**VRAAG 4: DIE DUBBELSINKRYWINGSBEGINSELS & FINANSIËLE
JAARSTATE**

- 4.1 4.1.1 Netto waarde
4.1.2 Insolvent
4.1.3 Roerende bate
4.1.4 Finansieringstruktuur
4.1.5 Totale buitelandse kapitaal (5 × 1) (5)
- 4.2 4.2.1 Bates = Eienarsekwiteit + Totale Plaaslaste
4.2.2 Laste = Eienarsekwiteit – Totale Plaasbates
4.2.3 Netto waarde = Totale Plaasbates – Totale Plaaslaste
4.2.4 Totale kapitaal aangewend = Totale Plaasbates + Waarde van Huurgrond
4.2.5 Totale buitelandse kapitaal = Totale Plaaslaste + Waarde van Huurgrond (5 × 1) (5)
- 4.3 4.3.1 **Bruto produksiewaarde vir die skaaptak: R**
Ooie op krediet gekoop	(10 000)✓
Skafe verkoop (Geld nog nie ontvang nie)	130 000✓
Verkoop van wol aan mnr. Adonai se maatskappy	30 000✓
Skafe vir huishoudelike gebruik geslag	2 500✓
Skafe vir arbeiders geslag	4 000✓
Onverkoopte wolvoorraad aan die begin van die jaar	(30 000)✓
	10 500✓
Onverkoopte wolvoorraad aan die einde van die jaar	270 000✓
	(250 000)✓
	<u>= 157 000✓</u>
Waarde van skape aan die einde van die jaar	
Waarde van skape aan die begin van die jaar	
- (10)

- 4.3.2 **Bruto produksiewaarde vir die luserntak: R**
Bale lusern verkoop	160 000✓
Bale lusern aan skape gevoer	30 000✓
	= 190 000✓
- (3)
- 4.3.3 **Bruto produksiewaarde vir die hele plaas:**
 = BPW vir die skaaponderneming + BPW vir die lusernondererneming✓
 = R157 000 + R190 000✓
 = R347 000✓
- (3)
- 4.3.3 **Brandstofkoste:**
 Beginwaarde van brandstof + Brandstofaankope – Eindwaarde van brandstof✓
 = R4 000 + R12 000 – R2 000✓
 = R14 000✓
- (3)
- 4.3.5 **Totale produksie-, bemarkings- en adminkoste vir die jaar: R**
Arbeidskoste	52 000✓
Brandstofkoste	14 000✓
Terugbetaling op lenings (rente uitgesluit)	10 000✓
Depresiasie op verbeterings en toerusting	32 000✓
Veeartseny- en ander medikasie	20 000✓
Instandhouding van voertuie en implemente	35 000✓
Elektrisiteit	50 000✓
Diverse plaasuitgawes	9 000✓
	= R222 000✓
- (9)
- 4.3.6 **Netto plaasinkomste (NPI):**
 = BPW vir die hele plaas – Produksie-, bemarkings- en adminkoste✓
 = R347 000 – R222 000✓
 = R125 000✓
- (3)
- 4.3.7 **Plaaswins / Plaasverlies (PW / PV):**
 = NPI – Vergoeding aan die voorsieners van buitelandse kapitaal✓
 = R125 000 – (R20 000 + R15 000)✓
 = R90 000✓
- (3)
- 4.4 Sien die volgende grootboekbladsye in Bylae 1.
- (6)
- [50]

TOTAAL: 200

EKSAMENNOMMER:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SENTRUMNOMMER:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

BYLAE 1

VERKOOPSJOERNAAL VAN ALL BERRY FARM VIR MAART 2023						VJ 1
Dok No	Dag	Debiteur Handelsdebiteure	Fol	Verkope		
235	1	Checkers✓	D1✓	✓75 000	00	
236	10	Mr. Veg✓	D7✓	✓12 000	00	
				✓87 000	00	

KONTANTONTVANGSTEJOERNAAL VIR ALL BERRY FARM VIR MAART 2023										KOJ 1		
Dok No	Dag	Besonderhede	Ontleding van ontvangste		Bank		Handelsdebiteurekontrole		Diverse Rekenings			
									Bedrag		Fol	Besonderhede
453	31	Checkers	75 000	00✓	75 000	00✓	75 000	00✓				
454	31	Mr. Veg	6 000	00✓	6 000	00✓	6 000	00✓				
					81 000	00✓	81 000	00✓				

(15)

EKSAMENNOMMER:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SENTRUMNOMMER:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

BYLAE 2

4.4 Grootboekinskrywings

Debiet										Krediet			
Bank (Asset)													
Datum		Besonderhede	Fol	Bedrag			Datum		Besonderhede	Fol	Bedrag		
2023 Mar	27	Huurinkomste	✓	120 000	00		2023 Mar	28	Lone - Werkers	✓	75 000	00	
	31	Lening - Plaatjies	✓	20 000									

Debiet										Krediet	
Leningsinkomste (Ekwiteit)											
Datum		Besonderhede	Fol	Bedrag		Datum		Besonderhede	Fol	Bedrag	
2023						Mar		Bank	✓	20 000	00

-10-
FINANCIAL MANAGEMENT: FARMING N4

EKSAMENNOMMER:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SENTRUMNOMMER:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Bylae 2 Bladsy 2

Debiet										Krediet			
Lone (Ekwiteit)													
Datum		Besonderhede	Fol	Bedrag			Datum		Besonderhede	Fol	Bedrag		
2023		Bank	✓	75 000	00		Mar	28					
Mar	28												

Debiet										Krediet			
Huurinkomste (Ekwiteity)													
Datum		Besonderhede	Fol	Bedrag		Datum		Besonderhede	Fol	Bedrag			
2023						Mar	27	Bank	✓	120 000	00		

(6)